ePublishing

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
EKT NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Μνήμων

Τόμ. 2 (1972)

ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΕΤΑΛΑ

doi: 10.12681/mnimon.154

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΠΕΤΑΛΑ Α. (1972). ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ. *Μνήμων*, *2*, 257–272. https://doi.org/10.12681/mnimon.154

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** EKT | **Πρόσβαση:** 19/03/2024 12:01:17

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΕΤΑΛΑ

ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟΙ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 18ου αἰ. ἀρχίζει νὰ ἐκδηλώνεται ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη γιὰ ἀνάληψη ἀπὸ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης μεταρρυθμιστικῶν προσπαθειῶν, ποὺ ἔχουν σὰ σκοπὸ τὴ μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς της στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐσωτερικῶν ζητημάτων τοῦ κράτους. Ὅμως οἱ μεταρρυθμιστικὲς αὐτὲς προσπάθειες ἔχουν ἀμφίβολα ἀποτελέσματα καὶ παραμένουν στὸ στάδιο τῆς ἀπόπειρας [1]. Ἔτσι, ἡ ἄγνοια, ὁ δεσποτισμὸς καὶ ἡ αὐταρχικότητα, ποὺ χαρακτήριζε τὴ διακυβέρνηση τῶν περισσοτέρων σουλτάνων, ἡ ἔλλειψη τάξεως καὶ πειθαρχίας, ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων, καθὼς καὶ ἡ ἀνάμειξή τους στὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τοῦ κράτους καὶ στὰ δυναστικὰ ζητήματα τῆς διαδοχῆς, ὁδηγοῦν στὴν ἀποδιοργάνωση, τόσο τῶν αὐτονόμων, ὅσο καὶ τῶν διοικουμένων ἀπὸ τὸ κέντρο ἐπαρχιῶν καὶ γενικὰ ἀναστατώνουν τὸν κρατικὸ μηχανισμό [2]. Ἀντίθετα πρὸς τὴ σύγχρονη ἀπολυταρχικὴ Εὐρώπη, ὅπου τελικὰ ἡ φεουδαρχικὴ ἀριστοκρατία ἔχει πιὰ ὑποταχθῆ στὴ μοναρχικὴ κεντρικὴ ἐξουσία, στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἡ συγκεντρωτικὴ ἐξουσία, ἀκολουθώντας μιὰ ἀντίθετη τροχιά, ἀρχίζει νὰ φθείρεται καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φθορᾶς αὐτῆς ἐκδηλώνεται μέσα στὸ ἀπέραντο κράτος μὲ τάσεις ἀποσχίσεως τῶν ἐντοπίων ἀρχόντων ἢ τῶν ἐπαρχιακῶν διοικητῶν [3].

Οἱ ἐπαρχίες στὴ Β. Ἀφρικὴ ποὺ ἐν μέρει αὐτοδιοικοῦνται, ὅπως ἡ Ἀλγερία, ἡ Τυνησία, ἡ Τριπολίτιδα, εἶναι σχεδὸν ἀνεξάρτητες καὶ κατ' ὄνομα μόνο συνδέονται μὲ τὴν αὐτοκρατορία, ἐνῶ ἡ Αἴγυπτος, παλαιό-

1. Ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους σουλτάνους ἐκείνης τῆς περιόδου ὁ Σελὶμ Γ' (1789 - 1807) πληρώνει μὲ τὴν ζωή του τὴν προσπάθεια ἀνορθώσεως καὶ δυτικοποιήσεως τῆς αὐτοκρατορίας, ὁ Μαχμοὺτ Β' (1808 - 1839) φέρνει σὲ πέρας τὰ σχέδια αὐτὰ μὲ τὰ πιὸ αἱματηρὰ μέτρα. Βλ. G. Finlay, History of the Greek Revolution and the Reign of the King Otto, London 1971, σ. 54 - 56. Πρβλ. Encyclopedia Brittanica (ἔκδ. 1968), γιὰ τὸν Μαχμοὺτ Β' στὴ λ. Turkey.

2. Encycl. Britt., ἐνθ' ἀν.

3. De la Jonquière, Histoire de l'Empire Ottoman, Paris 1914, τ. I, σ. 351.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

τερα στὴν ἴδια κατάσταση, δείχνει στὴν περίοδο τοῦ Mohamet Ali ὑποταγὴ ἀμφίβολη [4].

Στὶς εὐρωπαϊκὲς ἐπαρχίες τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ἐκδηλώνονται ἐπίσης φυγόκεντρες ροπὲς καὶ ἰσχυροὶ ἄνδρες, ὅπως ὁ Πασβάνογλου τοῦ Βιδινίου [5], οἱ Μπουσατλῆδες (Bushatli) στὴ Σκόδρα [6], ὁ Ἰσμαὴλ πασᾶς τῶν Σερρῶν [7], στρέφονται ἐνάντια στὴν κεντρικὴ ἐξουσία καὶ δημιουργοῦν ἡμιανεξάρτητα «δεσποτάτα» [8]. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ παρουσιάζεται στὸ βαλκανικὸ χῶρο κι' ἕνα ἄλλο συναφὲς φαινόμενο. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διοικητὲς βαλκανικῶν περιοχῶν, πασάδες, μπέηδες, ἀγιάνηδες (ayān) [9], ἐξ αἰτίας τῆς ἐξασθενήσεως τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας καὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ ἰσχυροποιηθοῦν, προσλαμβάνουν στὴν ὑπηρεσία τους Ἀλβανοὺς μισθοφόρους, ποὺ ἔτσι ἀρχίζουν νὰ διεισδύουν στὶς πεδινὲς περιοχές [10]. Οἱ Ἀλβανοί, πλουτίζοντας ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ ἔχουν προσφέρει, ἐπιστρέφουν στὴν πατρίδα τους ἔχοντας βελτιώσει οἰκονομικὰ τὴ θέση τους [11], ἐνῶ ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς σκορπίζονται στὰ βουνά, συγκροτοῦν συμμορίες καὶ χτυποῦν χωρὶς διάκριση Τούρκους κυρίαρχους καὶ ντόπιους ὑπηκόους.

Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς Ἀλβανούς, ἀρχικὰ ληστὴς καὶ πολεμιστὴς ἀνεξάρτητος, στὴν ὑπηρεσία τοῦ σουλτάνου ἀργότερα, ἐπαναστάτης τελικὰ ἐνάντια στὴν ἐξουσία τῆς Πύλης καὶ μὲ βάσιμες προοπτικὲς γιὰ τὴ

4. Βλ. G. Finlay, ἔνθ' ἀν., σ. 56.—Encycl. Britt. ἔνθ' ἀν.

5. Βόσνιος Μουσουλμάνος, συγκρότησε δική του στρατιωτικὴ δύναμη, ἔκοψε νομίσματα καὶ ἔστειλε δικούς του ἀντιπροσώπους γιὰ νὰ διαπραγματευθοῦν μὲ τὴ γαλλικὴ κυβέρνηση.

6. Οἱ Μπουσατλῆδες, οἰκογένεια ἀπὸ τὰ βόρεια τῆς Ἀλβανίας, ἐμφανίζονται σὰν δεσπότες ἡμιανεξάρτητοι καὶ ἔρχονται μάλιστα σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Ἀλῆ. Βλ. Encyclopédie de l' Islam, τ. I (ἔκδ. 1958), λ. arnawutluk.

7. Ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀγιάνηδες. Encyclopédie de l' Islam, ἔνθ' ἀν., λ. ayān.

8. Βλ. Δ. Σκιώτη, Ἀπὸ ληστὴς πασᾶς, «Θησαυρίσματα», τόμ. 6 (1969), σ. 258.

9. Μὲ τὸ ὄνομα ayān ὀνομάζονται κατ' ἀρχὰς οἱ σημαίνοντες κάτοικοι μιᾶς περιοχῆς. Ἀπὸ τὸν 18ο αἰώνα καὶ μετὰ χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος γιὰ τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, ποὺ παρασκηνιακὰ ἐξασκοῦν πολιτικὴ ἐπιρροὴ καὶ ἀποκτοῦν ἐπίσημο ἀξίωμα. Αὐτοὶ περιφρονοῦν τὴν Πύλη καὶ διοικοῦν τὶς περιοχές τους μὲ ἀνεξαρτησία. Ὁ Μαχμοὺτ Β' ἀφιέρωσε μὲ ἐπιτυχία τὴν πρώτη περίοδο τῆς βασιλείας του γιὰ νὰ ὑποτάξη τοὺς ἀγιάνηδες. Βλ. Encyclopédie de l' Islam, ἔνθ' ἀν., λ. ayān.

10. G. Finlay, ἔνθ' ἀν. σ. 39, 40.— Encyclopédie de l' Islam, ἔνθ' ἀν., λ. arnawutluk.

11. G. Finlay, ἔνθ' ἀν., σ. 40.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

δημιουργία ἑνὸς ἀνεξάρτητου κράτους στὴν Ἀλβανία [12], ὁ Ἀλῆς Τεπελενλῆς ἀποτέλεσε τὸ χαρακτηριστικότερο παράδειγμα ποὺ δημιούργησαν ἡ ἀναρχία, ἡ ἀταξία καὶ οἱ φυγόκεντρες ροπὲς στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία [13].

Ὁ Ἀλῆς γεννήθηκε στὸ Τεπελένι τὸ 1750 [14]. Σὲ μικρὴ ἡλικία ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχηγία μιᾶς ὁμάδας ληστῶν ποὺ χτυποῦσε ἀδιάκριτα κλέφτες καὶ πασάδες. Ἀργότερα ὑπηρετεῖ στὸ στρατὸ τοῦ σουλτάνου, γίνεται μπέης στὴ γενέτειρά του καὶ τὸ 1787 πασᾶς στὰ Τρίκαλα. Μετὰ ἕνα χρόνο γίνεται διοικητὴς στὰ Γιάννινα, παραμένει ἐκεῖ καὶ ἀρχίζει τὴ δράση του, ποὺ θὰ διαρκέση μέχρι τὸ θάνατό του, τὸ 1822, καὶ θὰ τὸν φέρη στὴν πρώτη σειρὰ τῆς πολιτικῆς ἐπικαιρότητας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης [15]. Κατορθώνει νὰ γίνη κύριος μιᾶς περιοχῆς, ποὺ περιλαμβάνει τὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς του τὴ σημερινὴ ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ Ἀλβανία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ καὶ τὰ νησιά, πετυχαίνει νὰ ἀποκτήση πλούτη, νὰ ζήση μιὰ ζωὴ σχεδὸν βασιλικὴ στὴν αὐλή του, περιτριγυρισμένος ἀπὸ «Εὐρωπαίους ἀξιωματούχους, Ἕλληνες γιατροὺς, ποιητές, δερβίσηδες, ἀστρολόγους καὶ ἀρχηγοὺς ληστρικῶν ὁμάδων» [16], νὰ δέχεται ξένους πρεσβευτές, νὰ ἔχη ἀλληλογραφία μὲ τοὺς μεγάλους πολιτικοὺς τῆς Εὐρώπης, ἀκόμη καὶ μὲ βασιλεῖς, νὰ ἐνεργῆ σὰν ἀνεξάρτητος ὑποτελὴς καὶ νὰ ἀντιμετωπίζεται σὰν ἡγεμόνας ἀπὸ τὶς κυβερνήσεις εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ὅπως τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας [17].

Γιὰ νὰ μπορέση ὁ Ἀλῆς νὰ διατηρήση τὴν ἀρχὴ ποὺ ἀπέκτησε, νὰ τὴν ἐπεκτείνη, νὰ δημιουργήση κράτος ἐν κράτει μέσα στὴν Ὀθωμανικὴ αὐτο-

12. Αὐτόθι, σ. 53.

13. Στὴν προσπάθειά του νὰ συγκεντρώση τὴν ἐξουσία στὰ χέρια του καὶ νὰ καταπολεμήση τὶς τάσεις ἀποσχίσεως ὁ σουλτάνος Μαχμοὺτ Β' ἤρθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Ἀλῆ. Ὁ ἐπαναστάτης ἡττήθηκε, ἀλλὰ ἡ ἐξέγερσή του συγκλόνισε μέχρι τὰ θεμέλια τὴν αὐτοκρατορία καὶ ἐπιτάχυνε τὴν ἔκρηξη τῆς ἐπαναστάσεως, ποὺ κατέληξε στὴν δημιουργία τοῦ ἀνεξάρτητου ἑλληνικοῦ κράτους. Βλ. De la Jonquière, ἔνθ' ἀν., τ. I, σ. 351. Πρβλ. Δ. Σκιώτη, ἔνθ' ἀν., σ. 264.

14. Γιὰ τὴ χρονολογία γεννήσεως τοῦ Ἀλῆ ἔχει δημιουργηθῆ πρόβλημα. Πολλοὶ ὑποστηρίζουν τὸ 1740 ἢ 1744. Ἡ πιὸ πιθανὴ ὅμως χρονολογία εἶναι τὸ 1750. Βλ. Δ. Σκιώτη, ἔνθ' ἀν., σ. 270.

15. Γιὰ τὶς προσωπικές του ἰδιότητες χαρακτηρίζεται σὰν γενναῖος, θαρραλέος, πανέξυπνος, ἀλλὰ καὶ δόλιος καὶ ἰδιοτελής, χαρακτηριστικὸς τύπος Ἀλβανοῦ, ποὺ παρ' ὅλη τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴν δραστηριότητά του παρέμεινε βάρβαρος. Βλ. G. Finlay, ἔνθ' ἀν., σ. 57.

16. Encyclopédie de l'Islam, ἔνθ' ἀν., λ. Ali Pasha Tepedelenli.

17. G. Finlay, ἔνθ' ἀν., σ. 56.— Δ. Σκιώτη, ἔνθ' ἀν., σ. 259 - 261,

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

κρατορία καὶ τελικὰ νὰ στραφῆ ἐνάντια στὸ σουλτάνο, χρειάσθηκε νὰ συγκεντρώση ὅλες τὶς ἐξουσίες στὰ χέρια του καὶ νὰ οἰκοδομήση στὴν ἐπικράτεια ποὺ κυριαρχοῦσε ἕνα καθεστὼς ἀπολυταρχικό, ὅπου ὅλα ξεκινοῦσαν καὶ ὅλα κατέληγαν σ᾽ αὐτόν[18]. Ὁ ἴδιος αἰσθάνεται πάντα ὅτι ἡ θέση του εἶναι ἀνασφαλής, γιατὶ γνωρίζει τὶς ἐσωτερικὲς ὀργανωτικὲς ἀδυναμίες τοῦ «κράτους» του, τὴ δολιότητα τῆς Πύλης, τὸ μίσος τῶν Τούρκων ἐπειδὴ εἶναι Ἀλβανός, τὴν προσωπικὴ ἔχθρα τοῦ σουλτάνου Μαχμοὺτ καὶ τὴν ἐπιβουλὴ καὶ τὶς φιλοδοξίες τῶν ξένων Δυνάμεων, ποὺ κατὰ καιροὺς εἶναι γείτονές του σὰν κάτοχοι τῶν νησιῶν τοῦ Ἰονίου[19]. Ἔτσι, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποὺ ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχὴ στὰ Γιάννινα, τὸ 1788, συνεχίζοντας βέβαια καὶ τὴν τακτικὴ τῶν προκατόχων του, περιορίζει τὴν δύναμη τῶν ἁρματολῶν, προσπαθεῖ νὰ ἐξασθενήση τὴν ἰσχὺ τῶν Τούρκων, ποὺ ἔχουν περιουσία στὰ ἐδάφη του, μὲ ἀπώτερο σκοπὸ νὰ ἐλαττώση τὴν ἐπιρροὴ τοῦ σουλτάνου, μοιράζει στοὺς Ἀλβανοὺς τὰ πιὸ σημαντικὰ καὶ τὰ πιὸ καίρια ἀξιώματα καὶ θέσεις καὶ βελτιώνει τὴν κατάσταση πολλῶν Ἑλλήνων, δίνοντάς τους ἀξιόλογες θέσεις στὸν κρατικὸ μηχανισμό[20]. Ζώντας ὅμως διαρκῶς μέσα σ᾽ ἕνα κλίμα ἀνασφάλειας δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη σὲ κανένα, οὔτε καὶ σ᾽ αὐτοὺς τοὺς συγγενεῖς του[21]. Πολεμᾶ ὁποιονδήποτε διαθέτει πλοῦτο, κῦρος, ἰσχύ, δημεύοντας τὴν περιουσία του, φυλακίζοντας τὸν ἴδιο καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἢ ἀκόμη φθάνοντας ἀνενδοίαστα καὶ στὴ δολοφονία του. Ἀντίθετα παρουσιάζει προστατευτικὲς τάσεις καὶ δείχνεται συχνὰ εὐνοϊκὸς πρὸς τὰ κατώτερα στρώματα τῶν

18. Θεμελιῶδες γνώρισμα τῆς δράσεώς του ἀποτελοῦσε ἡ προσπάθεια νὰ δώση ἐσωτερικὴ ὁμοιογένεια στὶς ἐπαρχίες τῆς ἐπικράτειάς του, οἱ ὁποῖες ποτὲ προηγουμένως δὲν εἶχαν ἀπαρτίσει ἑνιαῖο σύνολο κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία ἑνὸς ἡγεμόνα. Βλ. G. de Vaudoncourt, Memoirs on the Ionian Islands including the life and character of Ali Pasha, tr. by W. Walton, London, 1816, σ. 267.

19. W. M. Leake. Travels in Northern Greece, London, 1835, τ. IV, σ. 221 - 222.

20. G. Finlay, ἔνθ᾽ ἀν., σ. 41.— R. A. Davenport, The life of Ali Pasha, London, 1878, σ. 78 - 79. Ἡ στάση του ἢ μᾶλλον ἡ καταπίεση ἦταν σχεδὸν ἡ ἴδια γιὰ ὅλους τοὺς ὑπηκόους καὶ μικρὴ μόνο διάκριση ἔκανε ἀνάλογα μὲ τὴ φυλὴ ἢ τὴ θρησκεία τους. H. Holland, Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessaly, Macedonia during the years 1812 and 1813, London, 1815, σ. 194 - 195.

21. Ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του, ποὺ φαίνεται ὅτι ἐμπιστεύεται, εἶναι ὁ νόθος ὁμοπάτριος ἀδελφός του, Γιουσοὺφ μπέης, τὸν ὁποῖο κρατεῖ μακρυὰ ἀπὸ κάθε δημόσια ἢ πολιτικὴ ἐκδήλωση καὶ τὸν χρησιμοποιεῖ μόνο μερικὲς φορὲς σὰν ἀρχηγὸ τῶν στρατευμάτων του. Βλ. G. de Vaudoncourt, ἔνθ᾽ ἀν., σ. 260 - 261.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ὑπηκόων του, πρὸς τοὺς φτωχοὺς καὶ τοὺς ἀδύνατους, ἀκριβῶς ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ἐνδεχόμενο νὰ κινδυνεύση ἀπ' αὐτούς [22].

Ἔτσι λοιπὸν κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς προσωπικὲς ροπὲς καὶ τὴν τακτικὴ τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς του ἐνεργείας συντελεῖται ἡ διαμόρφωση ἑνὸς διοικητικοῦ συστήματος καὶ ἑνὸς κρατικοῦ μηχανισμοῦ ποὺ διαπνέονται ἀπὸ τάσεις ἀντιφατικές: ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καταπίεση, σκληρότητα, τυραννία, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη ἀνεκτικότητα καὶ ἠπιότητα [23]. Ἐπειδὴ ὅμως στὴν ἐπικράτεια τοῦ 'Αλῆ ἡ κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ δομὴ παραμένει βασικὰ ἀμετάβλητη σὲ σχέση μὲ τὸ παρελθὸν ἢ σὲ σύγκριση μὲ τὶς ἄλλες ἐπαρχίες τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, γιὰ τοῦτο οἱ τάσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ καὶ ἁπτὰ φαινόμενα τοῦ καθεστῶτος του· 'Απ' αὐτὰ συνοδεύεται καὶ μ' αὐτὰ συντηρεῖται τὸ καθεστώς, ἐπηρεάζεται τὸ διοικητικὸ σύστημα, διαποτίζεται ὁ κρατικὸς μηχανισμὸς καὶ αὐτὰ προσδιορίζουν τὴ γένεση ἢ τὴν ἐφαρμογὴ ὁρισμένων κρατικῶν ἢ καὶ παρακρατικῶν λειτουργιῶν τοῦ καθεστῶτος. Ἡ ἐξέτασή τους, ἔστω καὶ συνοπτικά, εἶναι χρήσιμη, γιατὶ ὅπως εἶναι αὐτονόητο ἔχουν στενὴ σχέση μὲ τὸ σύστημα διοικήσεως καὶ κυρίως μὲ τὴ διάρθρωση τῶν αὐλικῶν ἀξιωμάτων, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ γίνη λόγος παρακάτω.

Τὸ σύστημα ἀστυνομεύσεως καὶ ἐπιτηρήσεως, ποὺ ἐγκατέστησε στὴν ἐπικράτεια του ὁ 'Αλῆς ἦταν ἄγνωστο στὰ ὑπόλοιπα τμήματα τοῦ 'Οθωμανικοῦ κράτους. Βέβαια εἶχε σὰν ἀποστολὴ νὰ διατηρῆ τὴν δημόσια ἀσφάλεια [24], ἀλλὰ εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ εἰσδύη στὸ ἰδιωτικὸ ἄσυλο, νὰ παρακολουθῆ τὶς κινήσεις, τὶς συζητήσεις, τὰ σχέδια διαφόρων προσωπικοτήτων, νὰ ἐλέγχη τοὺς δεσμοὺς τῶν Ἑλλήνων μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη

22. G. de Vaudoncourt, ἔνθ' ἀν., σ. 267 - 268. Παραδείγματα ἐνδεικτικὰ γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ ἀπένειμε δικαιοσύνη βλ. G. de Vaudoncourt, σ. 268 - 278, H. Holland ἔνθ' ἀν., σ. 186 - 187, ὅπου κρίσεις γιὰ τὴν ἀντίληψη περὶ δικαίου τοῦ 'Αλῆ. Γενικὰ γιὰ τὴν δικαιοσύνη τοῦ 'Αλῆ βλ. Δ. Ζώτου, Ἡ Δικαιοσύνη στὸ κράτος τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ, 'Αθῆναι, 1938.

23. Ἡ ἀνεξιθρησκεία πρὸς τοὺς Ἕλληνες ὑπῆρξε μεγαλύτερη ἀπὸ ὅ,τι σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Βλ. H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 191.—G. de Vaudoncourt, ἔνθ' ἀν. σ. 266.—T. S. Hughes, Travels in Sicily, Greece and Albania, London 1820, τ. II, σ. 215.—G. Remérand, Ali de Tébélen, Pasha de Jannina (1744 - 1822), Paris 1828, σ. 227.

24. Οἱ ληστές, ποὺ λυμαίνονταν τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν 'Αλβανία, ἐκμηδενίσθηκαν, δρόμοι καὶ διώρυγες κατασκευάσθηκαν ἢ ἐπισκευάσθηκαν, οἱ ταξιδιῶτες καὶ οἱ ἔμποροι διέσχιζαν τὴ χώρα μὲ ἀσφάλεια καὶ ἄνεση, ἐνῶ τιμωροῦνταν ἀμερόληπτα ὅσοι διασάλευαν τὴν δημόσια ἡσυχία ἀνεξάρτητα ἀπὸ κοινωνικὴ τάξη ἢ θρησκεία. Βλ. H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 194 - 195.—T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν., σ. 60, 215.—R. A. Davenport, ἔνθ' ἀν., σ. 287. Ὁπωσδήποτε ὁ 'Αλῆς θαυμαζόταν ἀπὸ τοὺς ξένους γιὰ τὴν παραδειγματικὴ δημόσια ἀσφάλεια. Βλ. G. Finlay ἔνθ' ἀν., σ. 59.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ἢ μὲ ἄλλες πόλεις καὶ γενικὰ νὰ πληροφορῆ τὸν πασᾶ γιὰ ὁτιδήποτε τὸν ἐνδιέφερε ἄμεσα ἢ ἔμμεσα [25]. Δὲν ὑπῆρχε τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας. Ὁ Ἀλῆς ἦταν ἐνήμερος γιὰ τὸ περιεχόμενο ὄχι μόνον τῶν ἐπιστολῶν ποὺ στέλνονταν πρὸς τὸ ἐξωτερικό, ἀλλὰ χωρὶς νὰ σεβαστῆ τοὺς ξένους ταχυδρόμους ἢ ἐκείνους τοῦ σουλτάνου [26], παραβιάζοντας τὴν ἀλληλογραφία ἔπαιρνε πληροφορίες γιὰ τὰ συμβαίνοντα ἔξω ἀπὸ τὸ κράτος του [27]. Χωρὶς ἄδεια δὲν ἐπιτρεπόταν σὲ κανένα νὰ ἐγκαταλείψη τὴ χώρα, ἔστω καὶ γιὰ σύντομο χρονικὸ διάστημα. Τὰ σύνορα φυλάγονταν μὲ μεγάλη προσοχή. Οἱ χωρὶς ἄδεια φυγάδες, ἂν δὲν ἐπέστρεφαν, ἔβλεπαν τὴν περιουσία τους νὰ δημεύεται καὶ τοὺς συγγενεῖς τους νὰ ρίχνωνται στὶς φυλακές [28]. Γιὰ νὰ τρομοκρατήση, νὰ φυλακίση ἢ νὰ θανατώση τοὺς πιὸ ἐπικίνδυνους ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του ὁ Ἀλῆς χρησιμοποιοῦσε ἀνθρώπους χωρὶς κανένα ἠθικὸ δισταγμό, φύσεις ἐγκληματικὲς καὶ κακοποιὰ στοιχεῖα, ἔτσι ποὺ ἡ χώρα, ὅπως λέγει ὁ Πουκεβίλ, «νὰ ἐπιτηρῆται ἀπὸ μιὰ δράκα συκοφαντῶν καὶ δολοφόνων» [29]. Ἐννοεῖται ὅτι αὐτὸ ἀποτελοῦσε συνέπεια τῆς ὑποστάσεως ἑνὸς κρατικοῦ μηχανισμοῦ, ποὺ δὲν λειτουργοῦσε μέσα σὲ νομιμόφρονα πλαίσια, ἀλλὰ ἦταν τὸ δημιούργημα ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὺ φοβόταν κάθε στιγμὴ μήπως ἀνατραπῆ, ὄχι τόσο ἀπὸ κάποια δυναμικὴ ἐνέργεια τῶν ὑπηκόων του, ὅσο ἀπὸ τὸν κύριό του, στὰ μάτια τοῦ ὁποίου ἦταν στασιαστὴς καὶ ἀντάρτης, ποὺ ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς γινόταν ὅλο καὶ περισσότερο ἐπικίνδυνος.

Στὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ, ὅπως ἄλλωστε εἶναι αὐτονόητο σ᾽ ἕνα τέτοιου εἴδους ἀπολυταρχικὸ καθεστώς, ὅλες οἱ δημόσιες ἀρχὲς εἶναι συγκεντρωμένες στὴν αὐλή του, ἀπ᾽ ὅπου αὐτὸς ἀσκεῖ τὴν ἐξουσία μὲ τὴ βοήθεια,

---

25. G. de Vaudoncourt, ἔνθ᾽ ἀν., σ. 275 - 276.

26. Λέγεται ὅτι τὸ 1807 τρεῖς ταχυδρόμοι (ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ δύο ἦσαν Γάλλοι) δολοφονήθηκαν, ἐπειδὴ ἀνακάλυψε ὅτι μετέφεραν κρυπτογραφημένες ἐπιστολές. Βλ. G. de Vaudoncourt, ἔνθ᾽ ἀν., σ. 275 - 276.

27. Ἐκτὸς τῶν εἰδήσεων ἀπὸ τὴν παραβιαζόμενη ἀλληλογραφία, οἱ κατάσκοποί του στὰ διάφορα μέρη τὸν πληροφοροῦσαν ποιὲς πολιτικὲς ἐξελίξεις θὰ μποροῦν νὰ συμβοῦν στὴν Εὐρώπη, ἔτσι ὥστε νὰ ρυθμίζη ἀνάλογα τὶς σχέσεις του μὲ τὰ ξένα κράτη, ἐνῶ οἱ ἀποφάσεις τοῦ τουρκικοῦ διβανίου τοῦ γίνονταν σχεδὸν ἀμέσως γνωστὲς κι᾽ ἔτσι τὰ Γιάννενα ἦταν ἡ πηγή, ἀπὸ τὴν ὁποία μποροῦσε νὰ μάθη κανείς, τί συμβαίνει στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ ἀντίστροφα. R. A. Davenport, ἔνθ᾽ ἀν., σ. 287.

28. R. A. Davenport, αὐτόθι.

29. Pouqueville, Histoire de la Régénération de la Grèce, Paris 1824, τ. I, σ. 241. Μισθοφόροι ἀναμειγνυόμενοι στὶς σκευωρίες τῆς αὐλῆς, κατάσκοποι, κόλακες τῆς ἐξουσίας, πληρωμένοι δολοφόνοι πάντοτε ἕτοιμοι νὰ κτυπήσουν «*διευθύνουν τὰ βήματά τους εἰς τὸ σεράι*», γράφει ἀκόμη ὁ Pouqueville, ἔνθ᾽ ἀν., σ. 269 - 270.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

τυπικὴ καὶ ὄχι οὐσιαστική, τοῦ διβανίου, ποὺ κάτω ἀπὸ ὁμαλὲς συνθῆκες συνυπάρχει μὲ τὸν διοικητὴ σὲ κάθε ἐπαρχία τῆς 'Οθωμανικῆς αὐτοκρατορίας [30] κατ' ἀντιστοιχία πρὸς τὸ dīvān-i hümāyün ἢ αὐτοκρατορικὸ διβάνι, κεντρικὸ ὄργανο διακυβερνήσεως στὴν πρωτεύουσα τοῦ κράτους [31].

Τὸ διβάνι, ποὺ γενικὰ ἦταν σῶμα συμβουλευτικό, εἶχε σὰν μέλη του τοὺς κυριώτερους ἀξιωματούχους τῆς αὐλῆς. 'Εδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι καὶ στὶς σχέσεις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ 'Αλῆ ἐπικρατοῦσε τὸ ἴδιο κλίμα δεσποτισμοῦ ἀπ' τὸ ὁποῖο διαπνεόταν ὅλο τὸ κράτος του. 'Ο συμβουλευτικός τους ρόλος μειωνόταν ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν αὐταρχικὴ προσωπικότητα τοῦ πασᾶ. Οἱ ἀξιωματοῦχοι τοῦ διβανίου καὶ γενικότερα ὅσοι ἀνῆκαν στὸν αὐλικό του περιβάλλον καὶ εἶχαν κάποιο δημόσιο ἀξίωμα ἢ θέση ὄφειλαν νὰ διεκπεραιώνουν ἁπλῶς τῆς ἐντολές του, δὲν εἶχαν προσωπικὴ γνώμη, δὲν τολμοῦσαν νὰ ἐκφράσουν σκέψη ἀντίθετη ἀπὸ ἐκείνη τοῦ δεσπότη τους καὶ πολὺ περισσότερο νὰ ἐνεργήσουν χωρὶς τὴν ἄδειά του [32]. Γιὰ ὁποιοδήποτε πρόβλημα ποὺ παρουσιαζόταν δέχονταν τὶς ἀποφάσεις του καὶ προσπαθοῦσαν μάλιστα νὰ ὑπερθεματίσουν μὲ ὑπερβολικότερα μέτρα, ἔτσι ποὺ πολλὲς φορὲς νὰ παρουσιάζωνται τελικὰ σὰν ἄδικες παρὰ τὶς ἀγαθὲς ἀρχικὰ προθέσεις τοῦ 'Αλῆ [33]. Χαρακτηριστικὸ εἶναι ἀκόμη ὅτι αὐτὸς δὲν εἶχε ποτὲ ἐμπιστοσύνη στοὺς συμβούλους του καὶ στὰ μάτια του ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν πάντοτε ἐπικίνδυνος γιὰ τὴν ἐξουσία ἐξ αἰτίας τῶν γνώσεών του [34]. 'Ο ἴδιος ἔδειχνε καταπληκτικὲς ἱκανότητες στὴ ρύθμιση τῶν κρατικῶν ὑποθέσεων, γνώριζε καὶ τὶς παραμικρότερες λεπτομέρειες τῶν προβλημάτων τους, εὕρισκε χρόνο νὰ ἀντι-

---

30. Βλ. 'Ιω. Γιαννοπούλου, 'Η διοικητικὴ ὀργάνωσις τῆς Στερεᾶς 'Ελλάδος κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν (1393 - 1821), 'Αθῆναι 1971, σ. 18. Πρβλ. Encyclopédie de l' Islam, τόμ. 2 (1965), λ. dīwān (periode du Califat - Iran - Inde).

31. Βλ. σχετικὴ βιβλιογραφία στὸν Γιαννόπουλο, ἔνθ' ἀν., σ. 18-31. Encyclopédie de l' Islam, ἔνθ' ἀν., dīwān - i hümāyün.

32. Βλ. G. de Vaudoncourt, ἔνθ' ἀν., σ. 273.— Pouqueville, Histoire, ἔνθ' ἀν., σ. 246.— Σ. Π. 'Αραβαντινοῦ, 'Ιστορία 'Αλῆ Πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆ συγγραφεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει ἀνεκδότου ἔργου τοῦ Παν. 'Αραβαντινοῦ, 'Αθῆναι 1895, σ. 459 - 460.— T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν. τ. II, σ. 87 - 88.— G. Reméránd, ἔνθ' ἀν., σ. 225.

33. Βλ. Pouqueville, αὐτόθι.

34. T. S. Hughes, αὐτόθι. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ παρατήρηση τοῦ γιατροῦ του Μεταξᾶ, γιὰ τὸν κίνδυνο ποὺ διέτρεχαν οἱ σύμβουλοί του, ὅτι δηλαδὴ ἕνα σχοινὶ εἶναι δεμένο γύρω ἀπὸ τὸ λαιμὸ κάθε προσωπικότητας τοῦ κράτους ποὺ ἡ ἄκρη του καταλήγει στὰ χέρια τοῦ 'Αλῆ. Βλ. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 187.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

μετωπίζη καὶ τὰ πιὸ ἀσήμαντα ἀπ' αὐτά [35], ἀπαιτοῦσε ὅμως τὴν ἴδια δραστηριότητα ἀπ' τοὺς ἀξιωματούχους του καὶ δὲν συγχωροῦσε οὔτε δεχόταν δικαιολογίες ὅταν κάτι δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὶς διαταγές του [36].

Κατὰ τὶς ὑπάρχουσες μαρτυρίες τῶν πηγῶν, καὶ κυρίως τῶν περιηγητῶν, δὲν γίνεται ἀπόλυτα σαφὲς ποιὰ ἦταν ἡ σύνθεση τοῦ διβανίου τοῦ 'Αλῆ καὶ ποιὰ τὰ ἀξιώματα ποὺ ἀσκοῦσαν τὰ μέλη του. Ὁπωσδήποτε συμμετεῖχαν σ' αὐτὸ ὁ κεχαγιὰς (kâhya) [37], ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ σημαντικοὺς ἀξιωματούχους τοῦ κράτους, ποὺ ἀναπλήρωνε τὸν πασᾶ κατὰ τὴν ἀπουσία του καὶ ὁ ντιβὰν ἐφέντης (dîvân effendi) [38], ὁ ἀρχιγραμματέας, ποὺ διεκπεραίωνε τὴν ἀλληλογραφία μὲ τὴν Πύλη [39]. Οἱ δυτικὲς πηγὲς ἀναφέρουν ἀκόμη ὀνομαστικὰ τὸν Μεχμὲτ ἐφέντη, τὸν ἀστρολόγο, καὶ τοῦ δίνουν τὸν τίτλο τοῦ πρωθυπουργοῦ. Δὲν γίνεται φανερὸ τί θὰ μποροῦσε νὰ ἀντιπροσωπεύει αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, πιθανῶς ἐκεῖνο τοῦ κεχαγιᾶ, γιατὶ ὁ Μεχμὲτ γιὰ μιὰ μεγάλη περίοδο μαρτυρεῖται ὅτι εἶχε τὴ γενικὴ ἐπίβλεψη γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα, ὅταν ὁ 'Αλῆς ἔλειπε ἀπὸ τὰ Γιάννινα [40]. 'Αναφέρεται ἐπίσης σὰν «ὑπουργὸς» τοῦ 'Αλῆ καὶ μέλος τοῦ διβανίου ὁ Χατζῆ Σεχρῆ ἐφέντης, ποὺ ἀναλάμβανε μυστικὲς ἀποστολὲς στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ θεωροῦνταν ὁ πιὸ φανατικὸς καὶ ἰσχυρογνώμονας σύμβουλός του, ὁ πρωταίτιος τῶν ἐγκληματικῶν ἔργων του [41]. 'Εκτὸς ἀπ' αὐτούς, στὸ διβάνι ἔπαιρναν ἐπίσης θέση προσωπικότητες χωρὶς ἰδιαίτερα ἀξιώματα στὴν κεντρικὴ

35. Βλ. G. de Vaudoncourt, ἔνθ' ἀν., σ. 274.— Σ. Π. 'Αραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 459.

36. Βλ. G. de Vaudoncourt, αὐτόθι.

37. G. Reméraud, ἔνθ' ἀν., σ. 96 σημ. 1.— Hughes, ἔνθ' ἀν., τ. II, σ. 67. Πρβλ. Gibb - Bowen, Islamic Society and the West, London - New York - Toronto 1963, τ. I, σ. 152.

38. Βλ. Ibrahim Manjour Effendi, Mémoires sur la Grèce et l'Albanie pendant le gouvernement d'Ali Pasha, Paris, 1827, σ. 57.

39. Στὴν Πύλη ἦταν ἐγκατεστημένος ἕνας καπουκεχαγιᾶς ἢ πληρεξούσιος τοῦ πασᾶ, ποὺ παρακολουθοῦσε τὶς ὑποθέσεις του καὶ φρόντιζε γιὰ τὰ συμφέροντά του. Βλ. 'Ιω. Γιαννοπούλου, ἔνθ' ἀν., σ. 47, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

40. Hughes, ἔνθ' ἀν., σ. 57, 67, 87. Ὁ Μεχμὲτ ἐφέντης, ἄνδρας μὲ μεγάλη ἐπιρροὴ καὶ συνέπεια στὰ Γιάννενα, ἦταν ὑπερήφανος γιὰ τὶς ὑποτιθέμενες καὶ ἐπιπόλαιες γνώσεις του σχετικὰ μὲ τὸν Μέγα 'Αλέξανδρο, τὶς 'Ινδίες, τὶς τύχες τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔδινε τὴν ἐντύπωση πολὺ φλύαρου ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ τουρκικὰ μέτρα.— Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 198.

41. Βλ. Hughes, ἔνθ, ἀν., σ. 67 - 68.— Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 300.— G. Reméraud, ἔνθ' ἀν., σ. 96. Ὁ Holland μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἦταν ἀρκετὰ μορφωμένος λόγω τῶν συχνῶν συνεντεύξεων μὲ Εὐρωπαίους στὶς διάφορες ἀποστολές του στὴν Κων/πολη. Η. Holland, ἔνθ' ἀν.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

διοίκηση, ποὺ ἦσαν ὅμως τῆς ἀπεριόριστης ἐμπιστοσύνης τοῦ πασᾶ[68]: ὁ Μέτσιο Μπόνο, ὁ πιὸ παλιὸς καὶ ἀγαπητός του φίλος, ὁ πιὸ διάσημος πολεμιστὴς[43], ὁ Δερβὶς Χασσάν, ὁ Ἄγο Μουχουρτάρης, ὁ Γιουσοὺφ ἀγᾶς[44], ὁ Βελῆ-Γκέκας, ὁ Ὁμὲρ Βρυώνης[45], ὁ Θανάσης Βάγιας, ὁ πιὸ πετυχημένος στρατιωτικός του[46] καὶ ἄλλοι. Ὁ τελευταῖος ὑπῆρξε ὁ εὐνοούμενος τοῦ πασᾶ, ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀσκοῦσε τὴ μεγαλύτερη ἐπιρροὴ ἐπάνω του, ἐλεύθερος νὰ τὸν πλησιάζη τὶς ὧρες τῆς ἀπομονώσεώς του, πρόθυμο ὄργανο ὅλων τῶν διαταγῶν του καὶ ὁ ἐμπνευστὴς τῶν ἀπεγνωσμένων πράξεων τοῦ Ἀλῆ, ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς του[47].

Γραφικὴ ἀλλὰ καὶ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σκηνὴ ποὺ περιγράφει ὁ G. Remérand[48] γιὰ τὸν τρόπο ποὺ λειτουργοῦσε τὸ διβάνι, ὅπου ὁ Ἀλῆς, ξαπλωμένος καὶ καπνίζοντας, ἄκουγε διακόπτοντας εἰρωνικὰ καὶ συχνὰ χοντροκομμένα τὶς συμβουλὲς τοῦ κεχαγιᾶ, τοῦ ντιβὰν ἐφέντη, τοῦ διερμηνέα του Σπύρου Κολοβοῦ, τοῦ Μέτσιο Μπόνο, τοῦ Χατζῆ Σεχρῆ ἐφέντη καὶ ἄλλων.

Μέσα στὴν αὐλὴ καὶ κοντὰ στὸν Ἀλῆ καὶ τὸ διβάνι ὑπάρχουν κι ἄλλα πρόσωπα ποὺ ἐπανδρώνουν τὴ γραμματεία του, δηλαδὴ γραμματικοὶ καὶ διερμηνεῖς, ποὺ διεκπεραιώνουν τὴν ἀλληλογραφία του. Ὁρισμένοι ἀπ' αὐτοὺς πολλὲς φορὲς ξεπερνοῦν τὸ ρόλο τοῦ ἁπλοῦ διεκπεραιωτῆ καὶ μπαίνουν μέσα στὸν κύκλο τῶν συμβούλων τοῦ πασᾶ καὶ συμμετέχουν στὸ διβάνι ὅπως εἴδαμε πιὸ πάνω νὰ συμβαίνει μὲ τὸν Σπύρο Κολοβό. Γιὰ τὴν ἀλληλογραφία μὲ τοὺς μπέηδες καὶ τοὺς ἀγάδες ὑπῆρχαν, σύμφωνα μὲ τὸν Hughes[49], τέσσερις γραμματικοί, ὅλοι Ἕλληνες[50], ἐπειδὴ ἡ ἑλλη-

42. T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν., σ. 68.

43. Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 328, 338.

44. Διοικητὴς στὸ Τεπελένι, Μαυριτανὸς στὴν καταγωγή, θηριώδης στὴν ψυχὴ καὶ ἄγριος μὲ μεγάλη ὅμως ἐπιρροὴ στὸν πασᾶ. Βλ. H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 496 - 497.

45. Περιπετειώδης τύπος διακρίνεται καὶ στὸν ἀγώνα τῶν Τούρκων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Βλ. H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 197 - 198.— Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 55.

46. Βλ. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 469 - 470.Τ.—S. Hughes, ἔνθ' ἀν.

47. Βλ. H. Holland ἔνθ' ἀν., σ. 196 - 197.—Hughes, ἔνθ' ἀν.—Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν.—Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 74. Θὰ πρέπη νὰ ἀναφέρουμε ὅτι τόση ἦταν ἡ ἐμπιστοσύνη, ποὺ τοῦ ἔδειχνε ὁ Ἀλῆς, ὥστε κοιμόταν μπροστὰ στὴν εἴσοδο τοῦ δωματίου τοῦ κυρίου του πάντα ὁπλισμένος καὶ στοὺς τρόπους τοῦ πασᾶ ἀπέναντί του διακρινόταν μιὰ οἰκειότητα, ἄγνωστη στὸ ὑπόλοιπο περιβάλλον του. H. Holland, αὐτόθι.

48. Βλ. Remérand, ἔνθ' ἀν., σ. 96.

49. Hughes, ἔνθ' ἀν., τ. II, σ. 68.

50. Γενικὰ οἱ ἀγράμματοι Τοῦρκοι μεγιστᾶνες καὶ οἱ διοικητὲς ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τοὺς ὑπηκόους τους διά μέσου τῶν γραμματικῶν τους. Βλ. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 460, σημ. 2.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

νικὴ γλῶσσα ἦταν αὐτὴ ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ κράτος [51]. Ὑπῆρχαν ἀκόμη δύο διερμηνεῖς, ποὺ ἦσαν ἐπίσης καὶ γραμματικοί, καθὼς καὶ μερικοὶ γιατροὶ ποὺ ὑπηρετοῦσαν καὶ σὰν διερμηνεῖς ἢ γραμματικοὶ ὅταν ἡ περίσταση τὸ ἀπαιτοῦσε [52]. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι σχετικὰ μὲ τὸν χαρακτήρα τῶν Ἑλλήνων ποὺ ὑπηρέτησαν σὰν γραμματικοὶ ἢ διερμηνεῖς ἔχουν διατυπωθῆ πολλὲς καὶ ποικίλες κατηγορίες [49]. Πρέπει ὅμως νὰ τονισθῆ, ὅτι παρὰ τὰ ἐλαττώματά τους βοήθησαν ἀπὸ τὴ θέση ποὺ κατεῖχαν νὰ προκόψη ἡ ἐθνικὴ ὑπόθεση τῶν Ἑλλήνων [54].

Γραμματικοὶ στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ χρημάτισαν ὁ Μάνθος Οἰκονόμου, ὁ Κώστας Γραμματικός, ὁ Κώστας Βουρμπιανίτης, ὁ Θανάσης Λιδωρίκης, ὁ Σπύρος Κολοβὸς καὶ μερικοὶ ἄλλοι [55]. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ὁ Μάνθος Οἰκονόμου καὶ ὁ Σπύρος Κολοβὸς φάνηκαν χρησιμότατοι στοὺς συμπολίτες τους. Ὁ πρῶτος, γραμματικὸς τοῦ Ἀλῆ ἀμέσως μόλις ἀνέλαβε αὐτὸς τὴ διοίκηση στὰ Γιάννινα, ὑπῆρξε τὸ δεξί του χέρι στὶς διαπραγματεύσεις τῆς Πάργας καὶ γενικὰ σύμβουλός του σ' ὅλες τὶς σπουδαῖες ὑποθέσεις ποὺ παρουσιάζονταν. Ὁ Οἰκονόμου μυήθηκε στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ ἀναδείχθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτες της στὴν Ἤπειρο [56]. Ὁ δεύτερος, ἄνδρας μὲ μεγάλη παιδεία, κάτοχος πολλῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἦταν ὁ ἐπίσημος διερμηνέας στὴν αὐλὴ καὶ ἔγινε ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ ἔμπιστους σύμβουλους τοῦ Ἀλῆ. Μυήθηκε στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία ἀπὸ τὸν Μάνθο Οἰκονόμου [57]. Ἀντίθετα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο ὁ Κώστας Βουρμπιανίτης εἶχε κακὸ καὶ εὐτελῆ χαρακτήρα [58].

Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' τοὺς Ἕλληνες ποὺ κατεῖχαν κάποιο ἐπίσημο ἀξίωμα ἢ εἶχαν κάποια θέση στὴν κρατικὴ ἱεραρχία καὶ στὴν αὐλή, σύχναζαν ἐκεῖ καὶ ἄλλοι χριστιανοί, πολιτικοί, στρατιωτικοὶ καὶ λόγιοι, πολλοὶ ἀπ' τοὺς

51. Ἔνθ' ἀν., σ. 460.

52. Hughes, ἔνθ' ἀν.

53. Ὁ Ibrahim Manjour Effendi ἀναφέρει ὅτι τὴ μεγαλύτερη δυσαρέσκεια, τὶς περισσότερες δυσκολίες καὶ ἐνοχλήσεις τοῦ προκάλεσε νὸ «κολασμένο γένος» τῶν Ἑλλήνων γραμματικῶν. Βλ. Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 265. Ὁ Hughes ἀναφέρει ὅτι ὁ Μάνθος (Οἰκονόμου) καὶ ὁ Κώστας (μᾶλλον ὁ Βουρμπιανίτης) ἦταν ἄνδρες πανοῦργοι, πρόθυμα ὄργανα ὅλων τῶν σχεδίων ἐκδικήσεως τοῦ πασᾶ. Βλ. T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν. Περὶ Ἑλλήνων γραμματικῶν, βλ. «Νέος Ἑλληνομνήμων», τ. 5 (1908) σ. 78, τ. 13 (1916) σ. 298.

54. A. Boppe, L' Albanie et Napoléon, Paris 1914, σ. 59.—Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 461.

55. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 460-461. A. Boppe, αὐτόθι.

56. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 461. Γιὰ τὴν ἐκτίμηση ποὺ εἶχαν οἱ Γιαννιῶτες στὸν Οἰκονόμου βλ. «Ν. Ἑλληνομν.» τόμ. 13 (1916), ἔνθ. ἀν.

57. Γιὰ τὸν Σπῦρο Κολοβὸ βλ. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν. σ.462-463.

58. Ἔνθ' ἀν., σ. 464.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ὁποίους διακρίθηκαν καὶ σ' ἐκείνη τὴν περίοδο ἀλλὰ καὶ ἀργότερα στὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση. Ἔτσι ἀνάμεσα στοὺς πολιτικοὺς συμπεριλαμβάνονται ὁ Ἀλέξης Νοῦτσος [59], ραδιοῦργος προεστὸς στὸ Ζαγόρι καὶ πολὺ ἀγαπητὸς στὸν Ἀλῆ, ὁ Κωνσταντῖνος Μαρίνου ἢ Μαρίνογλους, ὁ Δημήτρης Δρόσος, ὁ Νικόλαος Μῖχος, οἱ Στέφανος καὶ Εὐθύμιος Κων. Δούκα, ὁ Μᾶρκος Δαμιράλης κ.ἄ. Ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ διακρίνονται ὁ Ὀδυσσέας Ἀνδροῦτσος, ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης, ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ Βέικος, οἱ Μποτσαραῖοι, ὁ Βαρνακιώτης, ὁ Πανουργιᾶς, ὁ Γρίβας, ὁ Τζαβέλας κ.ἄ. [60]. Τέλος, ἀπ' τὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πέρασαν σοφοὶ ἄνδρες ὅπως ὁ Ἀθανάσιος Ψαλίδας καὶ ἄλλοι, πράγμα ποὺ συνδέεται μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐκεῖνος ὑποστήριξε τὴν ἑλληνικὴ παιδεία καὶ τὰ γράμματα καὶ ἐπέτρεψε τὴν ὕπαρξη καὶ τὴ λειτουργία ἑλληνικῶν σχολείων [61].

Μιὰ ἄλλη κατηγορία ἀτόμων ποὺ εἶχαν ἐπίσημη θέση στὴν αὐλὴ ἦσαν καὶ οἱ γιατροὶ τοῦ πασᾶ πού, ὅπως εἴπαμε προηγουμένως, χρησιμοποιοῦνταν ἐπίσης σὰν γραμματικοὶ καὶ διερμηνεῖς. Ὁ ἐπίσημος γιατρὸς τοῦ Ἀλῆ ἦταν στὴν ἀρχὴ ὁ γερο-λεβαντῖνος Tozoni πού, ὅπως σημειώνει ὁ Pouqueville, ἦταν «δολοφόνος καὶ πληρωμένος δηλητηριαστής» [62]. Τὸ 1810 ὁ Ἀλῆς τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν ἀδελφὸ τοῦ Θανάση Βάγια, Λουκᾶ, ποὺ εἶχε σπουδάσει μὲ ἔξοδά του ἰατρικὴ στὴ Βιέννη [63]. Ἐπίσης ἀναφέρονται σὰ γιατροί του ὁ Dr. Louis Franc [64], σοβαρὸς πρακτικὸς γιατρός, ὁ Μιλανέζος Βελάνι, [65] ὁ Κεφαλονίτης Μεταξᾶς [66], ὁ Ζακυνθινὸς Ταγιαπιέρας [67], ὁ Τ. Σακελλάριος, ποὺ εἶχε σπουδάσει κι αὐτὸς ἰατρικὴ στὴ Βιέννη [68],

59. Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 301.

60. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 465 - 468, 470.

61. Ἔνθ' ἀν., σ. 473 - 474.— G. Reméránd, ἔνθ' ἀν. σ. 228.

62. G. Reméránd, ἔνθ' ἀν., σ. 100.— A. Boppe, ἔνθ' ἀν., σ. 57.— Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 472.

63. A. Boppe, ἔνθ' ἀν.—G. Reméránd, ἔνθ' ἀν.—Ὁ Holland ἀναφέρει ὅτι ἡ μητέρα τῶν ἀδελφῶν Βάγια εἶχε θηλάσει ἕναν ἀπὸ τοὺς γιοὺς τοῦ Ἀλῆ καὶ σύμφωνα μὲ τὸ τουρκικὸ ἔθιμο θεωροῦνταν μέλη τῆς οἰκογενείας του. H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 189, σημ. 1.

64. A. Boppe, ἔνθ' ἀν.— G. Reméránd, ἔνθ' ἀν.

65. Γιατρὸς ἄλλοτε τοῦ Καϊμὰκ πασᾶ στὴν Κων/πολη καὶ τώρα κυρίως τοῦ Βελῆ, πρωτοτόκου γιοῦ τοῦ Ἀλῆ. G. Reméránd, αὐτόθι.

66. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 470 - 471.— H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 164, 177.

67. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 471 - 472.— Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 243.

68. Ὁ Σακελλάριος, ἔξοχος φιλόλογος, εἶχε μεγάλη συλλογὴ ἀρχαίων νομισμάτων.— T. S. Hughes. ἔνθ' ἀν., τ. II, σ. 57.— H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 163 - 164.— Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 470.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

ὅπως καὶ ὁ Κωλέττης καὶ ὁ Βηλαρᾶς [69]. Στοὺς παραπάνω πρέπει νὰ προστεθῆ καὶ ὁ Jérome de la Lance, εὐγενὴς ἀπὸ τὴ Σαβοΐα, ποὺ ἀσκοῦσε τὴν ἰατρικὴ στὴν αὐλὴ καὶ στὰ Γιάννινα μέχρι τοῦ 1806 [70].

Ὅπως εἶναι γνωστὸ οἱ ἐπαρχιακοὶ διοικητὲς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας (διοικητὲς τῶν ἐγιαλετίων καὶ τῶν σαντζακίων) κατὰ τὸ πρότυπο τῆς σουλτανικῆς αὐλῆς περιστοιχίζονταν ὄχι μόνο ἀπὸ συμβούλους ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλῆθος αὐλικῶν ἀκολούθων [71]. Κοντὰ σ' αὐτούς, στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ κίνηση τῆς αὐλῆς, σύχναζαν διάφορα ἄλλα πρόσωπα, μόνιμοι ἢ περαστικοὶ ἐπισκέπτες καὶ φιλοξενούμενοι. Τὸ ἴδιο φαινόμενο ἀπαντᾶ καὶ στὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ, μὲ τὴ διαφορὰ ὅμως ὅτι ἡ αὐλή του παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς ξεχωριστῆς καὶ ἰδιότυπης μεγαλοπρέπειας, ποὺ ἦταν ἴσως τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ἔκφραση τῶν ἡγεμονικῶν του τάσεων καὶ τῆς ροπῆς του γιὰ ἀνεξάρτησία. Γραφικὲς εἶναι πάντοτε οἱ περιγραφὲς τῆς αὐλῆς του, ποὺ ἔχομε ἀπ' τοὺς περιηγητές. Αὐτοὶ μᾶς τὴν παρουσιάζουν σὰν τόπο συγκεντρώσεως ἑνὸς ἑτερόκλητου πλήθους προσώπων, ντόπιων καὶ ξένων, Τούρκων, Ἀλβανῶν, Μαυριτανῶν στρατιωτῶν, Ἑλλήνων καὶ Ἑβραίων γραμματικῶν καὶ ἐμπόρων, Τατάρων ταχυδρόμων, ἀκολούθων μὲ ποικίλες φορεσιὲς καὶ ἁπλῶν ὑπηκόων, ποὺ ζητοῦσαν ἀκρόαση, τσιγγάνων, σαλτιμπάγκων καὶ πολυαρίθμων ἄλλων, ἀτόμων, ποὺ συζητοῦσαν ἑλληνικά, τουρκικά, ἰταλικά, ἀραβικά, βλάχικα καί, φυσικά, ἀλβανικά [72]. Ὑπάρχει ἡ μαρτυρία ὅτι μέσα στὸ ἀνάκτορο τοῦ Ἀλῆ παρασκευαζόταν καθημερινὰ φαγητὸ γιὰ χίλια πεντακόσια ἄτομα [73].

Ὅσοι ἀνῆκαν στὴν αὐλικὴ ἀκολουθία τοῦ πασᾶ, ἀλλὰ δὲν ἀποτελοῦσαν τοὺς ἄμεσους συμβούλους του κατέχοντας συγχρόνως καὶ ἀνώτατα κρατικὰ ἀξιώματα, ἀπήρτιζαν τὴν δεύτερη ἐκείνη κατηγορία τῶν καθαρὰ αὐλικῶν προσώπων, ποὺ εἶχαν καθήκοντα σχετικὰ μὲ τὴν προσφορὰ ὑπηρεσιῶν σὲ ζητήματα ἐθιμοτυπίας καὶ τελετῶν, φρόντιζαν γιὰ τὴν ἄμεση προσωπική του ἐξυπηρέτηση καὶ ρύθμιζαν τὴν λειτουργία τοῦ «οἴκου»

---

69. Ἔνθ' ἀν., σ. 471 - 472.

70. Κάποια ἀτυχία τὸν εἶχε ἀναγκάσει νὰ φύγη ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἐγκατασταθῆ κοντὰ στὸ Βελῆ πασᾶ, πατέρα τοῦ Ἀλῆ. Βλ. Δ. Σκιώτη, ἔνθ' ἀν., σ. 269.— G. Reméránd, ἔνθ' ἀν., σ. 99.

71. Gibb - Bowen, Islamic Society and the West, τόμ. I, London - New York - Toronto 1963, τ. I, σ. 152 - 153.

72. Βλ. H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 123.—T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν., τόμ. II, σ. 67. Τὴν ὡραιότερη εἰκόνα [τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀλῆ μᾶς τὴν δίνει ὁ λόρδος Byron στὸ ποίημά του Childe Harold's Pilgrimage. Πρβλ. R. A. Davenport, ἔνθ' ἀν., σ. 319, 320, 321.

73. Βλ. T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

του [74]. Βέβαια οἱ περιηγητές, καὶ κυρίως ὁ Hughes, περιγράφοντας τὰ διάφορα αὐλικὰ ἀξιώματα, ποὺ συνάντησαν κατὰ τὴν ἐπίσκεψή τους στὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ, δὲν κάνουν διάκριση ἀνάμεσα στὶς δύο αὐτὲς κατηγορίες [75].

Ἄλλωστε ἡ διάκριση αὐτὴ εἶναι πάντοτε προβληματική, γιατὶ ἀνέκαθεν ὑπῆρξε πάγιο φαινόμενο στὶς αὐλὲς τῶν ἀπολύτων ἡγεμόνων νὰ ἀναλαμβάνουν καὶ κρατικὰ ἀξιώματα πρόσωπα ποὺ ἀνῆκαν στὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ ἡγεμόνα καὶ ἀσκοῦσαν ἀρχικὰ αὐλικὲς μόνον ὑπηρεσίες, ὅπως καὶ ἀντίστροφα. Νομίζομε πάντως ὅτι στὴν δεύτερη κατηγορία ἀνήκουν οἱ πιὸ κάτω ἀξιωματοῦχοι τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ [76], τῶν ὁποίων, ὅπου εἶναι δυνατὸν παραθέτουμε καὶ τὴν ὀνομασία τους στὰ τουρκικά: ὁ σιλιχτὰρ ἀγὰς (silahdâr aga), ποὺ κρατοῦσε τὸ ξίφος τοῦ πασᾶ στὶς ἐπίσημες τελετὲς καὶ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑψηλότερα ἱστάμενους ἀξιωματούχους [77], ὁ μπαϊρακτὰρ ἀγὰς (bayraktar aga), ὁ σημαιοφόρος, ὁ διβικτὰρ ἀγὰς (diviktar aga), ποὺ ἔφερε τὸ μελανοδοχεῖο, ὁ μουχουρδάρης (mühürdar), ὁ σφραγιδοφύλακας [78], ὁ καπουμπουλούκμπασης [79], ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀστυνομικῆς ὑπηρεσίας τοῦ πασᾶ, ποὺ εἶχε τὴν κατοικία του μέσα στὰ ἀνάκτορα, ὁ ἱμπροχὸρ ἀγὰς (imrahor aga), ὁ σταβλάρχης, ὁ καπιτζιλὰρ ἀγὰς (kapicilar aga), ποὺ ἦταν ὁ προϊστάμενος τῆς αὐλικῆς ἐθιμοτυπίας, ὁ καφτὰν ἀγὰς (kaftan aga), ποὺ κρατοῦσε τὸν μανδύα καὶ τὸν ἔριχνε πάνω στοὺς ὤμους τῶν τιμωμένων ἀπὸ τὸν πασᾶ προσώπων, ὁ ραχτιβὰν ἀγάς, ὁ ἱπποκόμος, ποὺ ἐπέβλεπε γιὰ τὰ «ἀσημένια χαλινάρια» καὶ τὴ «στέγαση στὸ ἱπποστάσιο», οἱ σατὶρ ἀγάδες (satir), τέσσερες σωματοφύλακες μὲ διακοσμητικὸ ρόλο, ποὺ στὶς ἐξόδους καὶ τὶς πορεῖες τοῦ Ἀλῆ

74. Πρβλ. Mouradja d'Ohsson, Tableau Général de l'Empire Ottoman, τ. III, σ. 6, ὅπου γίνεται διάκριση τῶν αὐλικῶν ἀξιωματούχων τοῦ Σουλτάνου σὲ ἀγάδες «de l'extérieur de la cour» καὶ σὲ ἀγάδες «de l'intérieur de la cour et des pages» δηλ. σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν καθήκοντα αὐλικὰ καὶ κρατικὰ καὶ στοὺς ἀποκλειστικὰ αὐλικοὺς καὶ ἀκολούθους.

75. Εἶναι δυνατὸν οἱ περιηγητὲς νὰ παρερμηνεύουν τὰ ἀξιώματα λόγω ἐλλιπῶν γνώσεων καὶ ἀγνοίας τῆς γλώσσας.

76. Γιὰ τὰ αὐλικὰ ἀξιώματα στὸ κράτος τοῦ Ἀλῆ βλ. κυρίως T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν., σ. 68 - 69. Ἐπίσης γιὰ αὐλικὰ ἀξιώματα στὴν ἐπαρχιακὴ διοίκηση βλ. Σ. Π. Ἀραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 459, σημ. 1 καὶ Gibb-Bowen, ἔνθ' ἀν.

77. Τό ἀξίωμά του ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ connetable στὴν αὐλικὴ ἱεραρχία τοῦ γαλλικοῦ βασιλείου. Βλ. G. de Vaudoncourt, ἔνθ' ἀν., σ. 283.

78. Σὰν μουχουρδάρης τοῦ Ἀλῆ ἀναφέρεται τὸ 1811 ὁ Μωχαμὲτ μπέης. Βλ. Ἰω. Γιαννοπούλου ἔνθ' ἀν., σ. 104.

79. Βλ. Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 254.— T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν., σ. 69.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

πεζοπορουσαν δίπλα στὸ ἀλογό δύο ἀπὸ κάθε πλευρὰ κραδαίνοντας ἕνα εἶδος δόρατος μὲ πέλεκυ, οἱ τσαρκατζῆδες, μιὰ ὁμάδα, προφανῶς, σωματοφυλακῆς, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν πρώην ληστὲς καὶ συνόδευε ἔφιππη τὸν Ἀλῆ στὶς πορεῖες του, ὁ τσοχαντὰρ ἀγὰς (cohadār aga), ἀρχηγὸς τῶν σωματοφυλάκων τοῦ πασᾶ, ὁ χαζνατὰρ ἀγὰς (hazînedar aga), ὁ ταμίας, οἱ δύο μπουχουρντὰν ἀγάδες (buhurdan), ποὺ τὸν ἀρωμάτιζαν θυμιατίζοντας, ὅταν πήγαινε στὸ τζαμί, ὁ σαμντὰν ἀγάς, ποὺ προπορευόταν τοῦ πασᾶ βαστώντας τὰ καντηλέρια μέσα στὰ διαμερίσματα του, ὁ τσεμεσὶρ ἀγάς, ὁ ἱματιοφύλακας, ὁ σοφρατζήμπασης (sofraci-basi), ὁ τραπεζοκόμος, ὁ ἱμπικτὰρ ἀγάς, ποὺ ἔριχνε νερὸ μὲ μιὰ χρυσὴ κανάτα γιὰ νὰ πλύνη τὰ χέρια του ὁ πασὰς καὶ ὁ μουραματζήμπασης ποὺ κρατοῦσε τὶς σχετικὲς πετσέτες, ὁ πεσκὶρ ἀγάς, ποὺ ἔριχνε ἕνα μεταξωτὸ σάλι στοὺς ὤμους τοῦ πασᾶ καὶ τῶν προσκαλεσμένων του, ὁ καφετζήμπασης, ποὺ εἶχε τὴν ἐπίβλεψη τοῦ καφέ, ὁ τουτουντζήμπασης, ποὺ φρόντιζε γιὰ τὸ κάπνισμα, τὶς πίπες καὶ τοὺς ναργιλέδες καὶ ὁ μπερμπέρμπασης, ὁ ἀρχικομμωτής. Δύο ἀκόμη ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι ἦσαν ὁ μεχτέρμπασης, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὀρχήστρας καὶ ὁ τατὰρ ἀγάς, ἐπικεφαλῆς ἑκατὸ τατάρηδων δηλ. ταχυδρόμων. Αὐλικὴ ὑπηρεσία ἐκτελοῦσαν ἐπίσης εἴκοσι τσαούσηδες (çavus) καὶ εἴκοσι καβάσηβες (kavâs) [81], θυρωροὶ καὶ φύλακες στὰ ἀνάκτορα, ποὺ κρατοῦσαν ἀσημένια ραβδιὰ μὲ ρόζους καὶ προχωροῦσαν μπροστὰ ἀπ' τὸν πασά, ὅταν βάδιζε μέσα στὸ σεράι [81].

Στοὺς ἀξιωματούχους τῆς αὐλῆς ἀνῆκαν ἐπίσης ὁ ντουνιμενής, ποὺ εἶχε τὴν φροντίδα γιὰ τὴν προμήθεια μὲ καυσόξυλα καὶ κάρβουνα καὶ ὁ βεκιλαρτζῆς (vekilharç), ποὺ εἶχε τὴν εὐθύνη καὶ τὴ διαχείριση τῶν γενικῶν ἐξόδων τοῦ Ἀλῆ καὶ ἦταν προϊστάμενος σχετικῆς ὑπηρεσίας μὲ πολλοὺς ὑπαλλήλους. Σὰν τέτοιος διαχειριστὴς ἀναφέρεται ὅτι εἶχε διατελέσει ὁ Ἑβραῖος Genovelli [82].

Ὡς πρὸς τὶς σχέσεις του μὲ τὸν πασά, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀκόλουθοι θεωροῦνταν ἀπολύτως ἔμπιστοι καὶ ἀφοσιωμένοι σ' αὐτόν. Ἀκόμη καὶ σὲ περιπτώσεις ποὺ ἐκεῖνος εἶχε δολοφονήσει τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς συγγενεῖς τους, αὐτοὶ ποτὲ δὲν διανοήθηκαν νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν γιὰ τὰ ἐγκλήματά του. Εἶχαν τόσο ἐκτεθῆ οἱ ἴδιοι μὲ ἐγκληματικὲς πράξεις κατὰ διαταγή του καὶ εἶχαν τόσο ὑποταχθῆ στὴ θέλησή του, ὥστε τὸν ἔβλεπαν σὰν μιὰ ἐκπληκτικὴ ὕπαρξη, ποὺ ἡ δύναμή της ἦταν «ὁ χρυσός, ὁ σίδηρος, τὸ ρόπαλο» [88].

80. Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 282.

81. Στὴν ἀρχὴ καβάσης λεγόταν ὁ ἀξιωματικὸς ὑπασπιστὴς τοῦ πασᾶ. Ἀργότερα χρησιμοποιήθηκε ὡς ἁπλὸς ἀγγελιοφόρος. Βλ. Gibb - Bowen, ἔνθ' ἀν. σ. 153. Ὁ Ἀλῆς στέλνει ἕνα καβάση γιὰ δήμιο, ὅταν πρόκειται νὰ θανατωθῆ γνωστὴ προσωπικότητα. Βλ. T. S. Hughes, αὐτόθι.

82. Βλ. G. Reméránd, ἔνθ' ἀν., σ. 225.

83. Βλ. Pouqueville, Histoire τ. I., σ. 265 - 266.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

'Από τοὺς περιηγητὲς ἔχουμε ἀκόμη μερικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν προσωπική τους ἀμφίεση καὶ τὴν καθημερινή τους διαβίωση. Φοροῦσαν ροῦχα πολύχρωμα μὲ σειρήτια καὶ γαλόνια, ἀλλὰ συνήθως χωρὶς πουκαμίσες, τρέφονταν τὶς περισσότερες φορὲς μὲ ἀκατάλληλες τροφὲς καὶ τὸν χειμώνα κρύωναν στοὺς προθαλάμους, μιὰ καὶ θέρμανση ὑπῆρχε μόνο στὰ διαμερίσματα τοῦ κυρίου τους, ζητιανεύοντας φιλοδωρήματα ἀπὸ κάθε ἐπισκέπτη [84]. Η ἀπαίτηση αὐτὴ γιὰ φιλοδωρήματα, ποὺ ἐξ ἄλλου ἀποτελοῦσε γενικότερο φαινόμενο, γινόταν κάτω ἀπὸ τὴν ὑπόδειξη ἢ τὴν ἀνοχὴ τοῦ 'Αλῆ [85]. Μάλιστα τοὺς συνιστοῦσε, σὰν ἕνα μέσο ἀνταμοιβῆς τῶν ὑπηρεσιῶν τους, νὰ ζητοῦν πράγματα, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ τοὺς ἀρνηθοῦν καὶ τοὺς προέτρεπε νὰ εἰσπράττουν ἐκβιαστικά, τάχα ἐν ἀγνοία του, χρήματα ἀπὸ πόλεις καὶ χωριὰ προβάλλοντας ἀνυπόστατα δικαιώματα [86].

Θεωρητικὰ ὄφειλε στὶς γιορτὲς νὰ τοὺς δίνη δῶρα, ἀλλὰ προφασιζόταν ταξίδια γιὰ νὰ τὰ ἀποφεύγη. 'Αργότερα ἡ συνήθεια ἄλλαξε κατὰ τρόπο συμφέροντα γι' αὐτὸν καὶ δεχόταν ὁ ἴδιος δῶρα ἀντὶ νὰ προσφέρη. Οἱ γραμματεῖς του μάλιστα ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ σημειώνουν τὴν ἀξία τῶν προσφερομένων, ἔτσι ὥστε ὁ καθένας ἀναγκαζόταν νὰ φανῆ πιὸ γενναιόδωρος ἀπ' τὸν ἄλλον [87]. Πρὶν κλείσουμε τὸ θέμα θὰ πρέπει περιλάβουμε ἀκόμη ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα ποὺ ἀνῆκαν στὸ αὐλικὸ περιβάλλον τοῦ 'Αλῆ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν Εὐρωπαίων, στὴν πλειοψηφία τους 'Ιταλῶν καὶ Γάλλων, ποὺ κατεῖχαν ἀξιώματα σὰν σύμβουλοι ἢ ἐκπαιδευτὲς κυρίως στὸ στρατό. Οἱ Εὐρωπαῖοι αὐτοὶ ἦσαν τυχοδιῶκτες, λιποτάκτες καὶ ἀποστάτες, ποὺ συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ, εἴτε γιατὶ διάφορα περιστατικὰ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ καταφύγουν κοντά του, εἴτε γιατὶ κατὰ τὴν διάρκεια πολεμικῶν ἐπεισοδίων εἶχαν συλληφθῆ αἰχμάλωτοι, εἴτε γιατὶ εἶχαν κληθῆ ἀπὸ τὸν ἴδιο γιὰ νὰ διοικήσουν καὶ νὰ ἐκπαιδεύσουν τὸ στρατό του [88].

---

84. Ἔνθ' ἀν., τ. I, σ. 277.

85. Ὁ ἴδιος ὁ 'Αλῆς δωροδοκοῦσε τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Σουλτάνου καί ἔμενε προσκολλημένος σ' αὐτὸ τὸ σύστημα πιστεύοντας ὅτι στὰ ἀπολυταρχικὰ καθεστῶτα ὁ χρυσὸς εἶναι ἰσχυρότερος καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν δεσπότη. Βλ. R. A. Davenport, ἔνθ' ἀν., σ. 78 - 79.

86. Βλ. Pouqueville, ἔνθ' ἀν., σ. 274.

87. Ἔνθ' ἀν., τ. I, σ. 277 καὶ σημ. 1, ὅπου ἐπίσης ἀναφέρεται ὅτι ὅταν ὁ 'Αλῆς δὲν ἦταν τόσο ἰσχυρός, τὸ φιλοδώρημα ἀντιστοιχοῦσε σ' ἕνα πρόβατο ἢ ἕνα καλάθι σῦκα. Μετὰ τὴν αἴγλη, τὴν φήμη καὶ τὴν ἰσχὺ ποὺ ἀπέκτησε, ἀπαιτοῦσε χρυσάφι καὶ πολύτιμα δῶρα.

88. 'Αρχικὰ εἶναι προσηνὴς ἀπέναντι τῶν Εὐρωπαίων, ἰδιαίτερα ὅταν καταλαβαίνη ὅτι μποροῦν νὰ τοῦ φανοῦν χρήσιμοι. Βλ. Σ. Π. 'Αραβαντινοῦ, ἔνθ' ἀν., σ. 459. Παρ' ὅλα αὐτά, ὅταν γίνουν δεκτοὶ στὴν ὑπηρεσία του, δέχονται πιέσεις καὶ κυρίως ἀναγκάζονται νὰ παντρευθοῦν γυναῖκες τῆς δικῆς του ἐκλογῆς, ποὺ προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὸ χαρέμι του. Βλ. T. S. Hughes, ἔνθ' ἀν., τ. II, σ. 66.—H. Holland, ἔνθ' ἀν., σ. 191.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού

Σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία περιλαμβάνονται ὁ πρώην Καρμηλίτης μοναχὸς καὶ ἱεραπόστολος Guerini, αἰχμάλωτος μετὰ τὴν σύλληψη τοῦ σκάφους «Madonna di Montenegro», ποὺ ὁδηγήθηκε στὰ Γιάννινα τὸ 1799, μυήθηκε στὸν ἰσλαμισμὸ καὶ μὲ τὸ ὄνομα Μεχμὲτ ἔγινε ἰμάμης τῆς αὐλῆς καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἰδιαιτέρους γραμματεῖς τοῦ 'Αλῆ [89]. 'Ακόμη ὁ Γάλλος ἀποστάτης Michel ἀπὸ τὸ Παρίσι, ξυλουργὸς τὸ ἐπάγγελμα, ποὺ πῆρε γυναίκα του, παρὰ τὴν θέλησή του, μιὰ 'Ελληνίδα καὶ ἦταν ὁ ἐπικεφαλῆς τῶν ἐργαστηρίων ξυλουργικῆς καὶ ἁμαξοποιίας [90], ὁ πρώην πειρατὴς Passano, ἀπὸ τὸ Bonifacio τῆς 'Ιταλίας, ποὺ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἀνταρσίας τοῦ πασᾶ ἦταν διοικητὴς ἑνὸς στολίσκου [91], ἐπισης ὁ ἀποστάτης Caretto ἀπὸ τὴ Νεάπολη, διοικητὴς τοῦ πυροβολικοῦ [92]. Ἄλλοι ἦσαν ὁ Mollah Suleyman, πρώην ἀξιωματικὸς στὴν ὑπηρεσία τοῦ στρατοῦ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως καὶ κάποιος Watrin, ἴσως ἀξιωματικὸς ἀπὸ τὴν 'Ιταλία, ποὺ ἔγιναν μουσουλμάνοι [93], ὁ Κορσικανὸς καπετάνιος Marcellese, ποὺ διοικοῦσε τμῆμα τοῦ στόλου του καὶ ἦταν πολὺ σεβαστὸς στὸν 'Αλῆ [94], ὁ 'Ιταλὸς ἐκπαιδευτὴς τοῦ ἱππικοῦ Pesarini, ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ φαιδρὰ πρόσωπα τῆς αὐλῆς [95], ὁ ἱερέας Don Vincenzo Micarelli, ὁ αὐτοαποκαλούμενος χημικὸς τοῦ βεζύρη χωρὶς νὰ ἔχη ἰδέα ἀπὸ χημεία [96], ὁ Cerfbeer de Medelsheim ἀπὸ τὸ Στρασβοῦργο, ποὺ ἔγινε μουσουλμάνος καὶ πῆρε μὲ τὸ ὄνομα Ibrahim Manjour effendi, ὁ Cuillaume de Vaudoncourt καὶ ἄλλοι.

Θὰ πρέπη τέλος ἐπίσης νὰ ἀναφέρουμε ὅτι ὁ 'Αλῆς χρησιμοποίησε, σὲ ἄσκημες ὅμως θέσεις, ὅλους τοὺς Γάλλους αἰχμαλώτους τοῦ πλοίου «Madonna di Montenegro». Αὐτοὶ πῆραν γυναῖκες τους 'Ελληνίδες, φοροῦσαν ἑλληνικὰ ἐνδύματα καὶ πλήρωναν ὅπως ὅλοι οἱ ὑπόδουλοι τὸν κεφαλικὸ φόρο [97].

89. Βλ. G. Remérand, ἔνθ' ἀν., σ. 99.

90. Βλ. A. Boppe, ἔνθ' ἀν., σ. 56.—G. Remérand, αὐτόθι.

91. G. Remérand, αὐτόθι.

92. Αὐτόθι.

93. Βλ. A. Boppe, ἔνθ' ἀν. σ. 6.—Remèrand, αὐτόθι.

94. Βλ. Ibrahim Manjour Effendi, ἔνθ' ἀν., σ. 365, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Marcellese καὶ ὁ Μεχμὲτ ἐφέντης ἦταν οἱ μόνοι, ποὺ τοὺς ἐπιτρεπόταν νὰ κάθωνται μπροστὰ στὸν 'Αλῆ.

95. Ἔνθ' ἀν., σ. 396.

96. Ἔνθ' ἀν., σ. 145.

97. Βλ. G. Remérand, αὐτόθι.

Ψηφιοποιήθηκε από τη Βιβλιοθήκη του Ιονίου Πανεπιστημίου
Με την άδεια της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού